

Dievs ir arī latvietis

Viktors AVOTIŅŠ

Romas Katolu baznīcas Rīgas arhibīskaps metropolīts Zbignevs Stankevičs sarunājas ar *Neatkarīgo* par kristietības sasaisti ar mūsdienu cilvēku un latvisko.

- Vai akadēmiskā rakstu krājuma *Latvieši un Latvija* četros sējumos sniegts pietiekams priekšstats par kristietību Latvijā?

- Nē. Šajos četros sējumos tā atsegta pārāk nabadzīgi. Taču domāju, ka šie sējumi arī nepretendē uz izsmelošu pilnību. Labi, ka tie ir. Tas, kas tajos ir, ir labi. Bet - tas nav pilnīgi.

Reliģijai kā tādai (pat ne kristietībai) šajos sējumos veltītas 25 lappuses. Pastāv doma, ka vajag piekto sējumu, kurā padziļinātā veidā un saistībā ar Eiropu būtu atklāta tieši šī reliģiskā, kristīgā dimensija. Jo, tieši pateicoties kristietībai, Latvija nonāca Eiropas kultūras apritē. Pirms tam tā bija pagānu zeme, kurai nebija garīgās, kultūras saiknes ar pārējo Eiropu. Pateicoties kristietībai, Latvija atvērs tā, ko mēs šodien saucam par Rietumu civilizāciju.

- Rakstu krājuma iznākšanai veltītajā konferencē jūs iebildāt kādam no runātājiem, kurš teica, ka Dievs nav persona. Vai Dievs ir latvietis?

- Pēc tam es šo atziņu pārrunāju ar izteikuma autoru, un viņš teica, ka saistījies savu sacīto ar pagāniskajām dievībām. Tad, protams, var tā uzskatīt. Jo, kā saka Svētie raksti, pagānu dievi nav dievi, bet elki. Līdz ar to viņi nav personas. Bet Dievs, ko apliecina kristīgā reliģija, protams, ir persona. Viens Dievs trijās personās. Trīsvienīgais Dievs. Protams, var vīkt zināmas paralēles ar cilvēku - viens cilvēks, kuram piemīt prāts, griba un emocijas.

Vai Dievs ir latvietis? Āfrika var redzēt (vismaz tā man stāsta) krucifiksu, kur Jēzus Kristus ir nēģeris. Katra tauta, katra rase uz tver Dievu caur savas kultūras prizmu. Un tad kaut kādā ziņā var teikt, ka Dievs ir latvietis, krievs, ķīniešs, ... Dievs ir tuvs ikvienam. Kāds no svētajiem teica: Tu esi tuvāks man nekā es pats. Tādā ziņā, ka Dievs ir klātesošs visdziļākajās cilvēka būtības dzīlēs, visdziļākajā intimitātē. Viņš ir labvēlīgs cilvēkam, viņš mudina sasniegt to dziļumu, kur cilvēks var sastapt un īstenot pats sevi.

Atklāt savu identitāti, kuru īstenojot cilvēks rod piepildījumu nevis ārējā, materiālo iegribu un ambīciju čaulā, bet savā patiesā aicinājumā. Lūk, šādā nozīmē var teikt, ka Dievs ir arī latvietis. Bet - ne tikai latvietis.

- No vienas puses - man liekas divainas spekulācijas, kuras (pēc tik daudziem gadsimtiem kopīgas vēstures) noraida kristīgā klātbūtnē latviskā, pat grib to izstumt un nošķirt. No otras - piemēram, vārdi «pareizticīgā civilizācija» mani dara tramīgu, jo liekas saturam draudnu manai gribas brīvībai. Kā katoliķis uz tver etniskā attiecības ar kristīgo?

- Katolu baznīca pēc definīcijas ir katoliska - universāla un visaptveroša. Tas nozīmē, ka katoliskā baznīca sludina Evaņģēliju visām tautām, visām nācijām un ir par vienotību daudzveidībā. Agrāk bija gadsimti, kad tika mēģināts veikt to, ko sauc par latinizāciju. Uzspiesti vienu ritu. Bet no tā katoliskā baznīca jau sen ir atteikusies. Šobrīd ir pilnīgi skaidrs, ka vienīgais iespējams un atzīstamais modelis ir vienotība daudzveidībā. Ir viens Evaņģēlijs, bet tā vērtības iemiesojas daudzās un dažādās kultūrās, valodās, tradīcijās. Vērtības ir kopīgas, bet izpaušmes formas un ietērs var būt ļoti atšķirīgi.

- Man šķiet, ka līdz daudzveidībai mēs šajā modeli varētu būt tikuši, bet ar to vienotību gan vēl pasmagi. Iespējams, baznīcā iedami, mēs šo modeli pieņemam pilnībā, bet ikdienā citāda mums nereti šķiet ienaidnieks. Varbūt esam pārāk neizglītoji?

- Domāju, ka izglītība ir tikai viens aspekts. Protams, tā ir ļoti svarīga. Tā paver gan apvēršus, gan dod objektīvai analīzei nepieciešamos instrumentus. Tā palīdz saprast citus un izteikties viņiem saprotamā valodā. Bet - ar izglītību nepietiek. Jo arī izglītību var izmantot gan miera mērķiem, gan lai radītu godolbumbu. Taču, ja cilvēks tiecas pēc zināšanām nevis tāpēc, lai padarītu tās par instrumentu savu egoistisko mērķu sasniegšanai, bet tāpēc, ka meklē patiesību un kalpo šai patiesībai, tad ir cerība, tad sabiedrība pašattīrās. Jo tad pirmajā vietā ir patiesība. Nevis kaut kādas manas iegribas, ideoloģiskās intereses un tā tālāk.

- Vai nācija var būt kristīga?

- Par to atkal jārunā niānsēti. Par kristīgu var saukt cilvēku, kurš pieņēmis Jēzu Kristu kā patiesu Dievu, kā patiesu cilvēku un ir sapratis, ka, pateicoties Jēzus Kristus upurim, man tiek dota brīvība no ļaunuma, no manu neti-

kumu valgiem, no tā, ko kristieši sauc par grēku. Tātad - ja cilvēks to ir pieņēmis, ja tā viņam ir galvenā vērtība un viņš tai seko, tad viņš ir kristietis.

Var būt arī nācija, kura ir pieņēmusi šo labo Evaņģēlija vēsti, pieņēmusi Evaņģēlija ietvertās vērtības par savas nācijas pamatvērtībām. Iestrādājusi tās likumos un tad ar visiem spēkiem tām sekojusi. Protams, nekad tas nebūs simtprocentīgi. Jo nekad nebūs tā, ka tautā visi ir svētie.

- Tā man liekas drīzāk juridiska vai politiska atbilde. Ar balsu vairākumu nevienam nevar iztaistīt par kristietiem.

- Bet es teikšu, ka nācija ir iespējama kāda kritiskā masa. Un tad, kad tā kritiskā masa ir pārsniegta, kristīgais atklājas nācijas likumos, pamatuzstādījumos. Tādā gadījumā var runāt par kristīgu nāciju.

- Vai par liekuļu nāciju...

- Dzīvē diemžēl bieži var sastapt to, ka kristietība ir tikai piesegs. Ak, es cīnos par kristīgām vērtībām, lai arī galvenā vērtība, slēptais mērķis, kas tur apakšā, ir - vara, nauda, ietekme vai vēl kas cits. Tādā gadījumā tā, protams, ir liekuļu nācija.

- Kāds ir latviešu reliģisko uzskatu koptēls? Ko jūs tajā izceltu?

- Pirmā, kas man nāk prātā, ir daba. Latvietis

tver reliģisko pirmām kārtām caur dabas prizmu. Tā tas bija senlatviešu reliģijā. Tas skaidri parādās latviešu dainās, un tas parādās arī mūsdienu latviešu reliģiozitātē. Arī kristīgajā reliģiozitātē. Kaut vai - svētceļojumi. Latvija nav tik bieži apdzīvota kā Rietumeiropas zemes, kur svētceļojumā iet pa asfalu, starp ēkām. Un nav ar ko pabarot dvēseli. Latvijā iet svētceļojumā uz Aglonu nozīmē iet pa mežiem, gar plāvm, skaistiem ezeriem. Un pabarot dvēseli.

Kāpēc tieši daba? Dieva atklāsmes pamatveids ir - caur dabu. Caur kosmosu. Caur saskarsmi ar dabu mēs varam nonākt pie atziņas, ka pasaulē ir Radītājs, ka skaistumam ir autors. Nākošais līmenis Dieva sevis atklāšanas ceļā ir vēsturiskā atklāsmē, kas vainagojas ar Jēzus Kristus atnākšanu. Latviešiem tuvs pirmais atklāsmes veids. Caur dabu pie Dieva.

Es jau ne reizi vien esmu teicis un tagad atkārtoti mēģinājums pretnostatīt tautisko un kristīgo ir absurds. Jo tas ir mēģinājums pretnostatīt divus Dieva atklāsmes veidus. Dieva atklāšanas caur dabu, caur radošo pasauli un Dieva atklāšanas caur Jēzu Kristu. Abos gadījumos atklājas tas pats Dievs.

- Tomēr visai daudz tiek spekulēts ar latvisko

NEATKARĪGĀ

Izdevējs SIA «Mediju nams»
Reģ. Nr. 40003610627
P/VN maks. reģ. Nr. LV60003610627
A/s Swedbank, kods HABALV22
konta nr. LV78HABA0551003649014
Iespējamā SIA «Poligrāfijas grupa MUKUSALĀ»
Mūkusalas 15A, Rīga, Latvija
Mēriens: 24 000 eksemplāri

LAIKRAKSTS «NEATKARĪGĀ RĪTA AVĪZE»
reģistrācijas apliecības nr. 000701813
Galvenā redaktore Anita DAUKŠTE
Redakcijas adrese:
Cēsu iela 31/2, Rīga LV-1012.
E-pasts - zinas@nra.lv
Sestdienās un svētdienās laikraksts neiznāk

Tālrunis 67886700
Reportieru birojs
(67886821
FAKSS 67886838
Reklāma (67886715
Sludinājumi (67886715
Abonēšana (67886714

Izdevējs ir Latvijas Preses Izdevēju asociācijas (LIA) biedrs
www.lpia.lv

LATVIJAS PRESĒS IZDEVĒJU ASOCIĀCIJA
LATVIAN PRESS PUBLISHERS ASSOCIATION

Manuskriptus nerezencē un atpakaļ neizsniedz. Autorus lūdzam norādīt personas kodu un adresi
Pārpublicējumi, citāto un atsauces iespējami tikai ar rakstisku SIA Mediju nams atļauju

dzīvesziņu un kristietību kā pretmetiem. Kas ir pretrunu pamatā, un kur rodama harmonija?

— Sākumā runājām, ka, tieši pateicoties kristietības ienākšanai šajā teritorijā, nonācām Eiropas kultūras aprīvē. Labi, būsim konsekventi — izmetīsim visu to, kas no Eiropas te atnācis, un skatīsimies, kas paliek pāri. Vai tad mēs būsim laimīgi, vai tad būs idille un zelta laikmets Latvijā?

Vai kristietība ierobežo cilvēku? Labs jautājums. Jo ateisma tēvi (vadošais starptiem Niče), par kuriem es saviem studentiem tik ļoti speciālu kursu, visi vienā balsī apgalvoja, ka kristietība ierobežo cilvēku. Atņem viņam iniciatīvu, laupa brīvību. Te redzama dzīļa neizpratne par to, kas ir kristietība un kas ir Dievs. Jo problēma ir tā, ka mūsdienu cilvēks, runājot par brīvību, iedomājas — es varu darīt, ko es vēlos. Viņš iedomājas «absolūto brīvību». Tai skaitā iespējas vai tiesības sekot savam iegribam. Taču cilvēks līdzīgi kā nedzīvā daba nes sevi zināmās likumības. Ne tikai bioloģiskās, bet arī psiholoģiskās, garīgās likumības. Tāpat kā ir dabas likumi, ir arī cilvēka esamības likumi. Tie, kuri apgalvo, ka kristietība viņus ierobežo un nelauj attīstīties, brīvību iztēlojas kā tiesības ignorēt šīs likumības. Bet, ja cilvēks sāk rīkoties pretunā ar likumībām, kas ierakstītas viņa dabā, tad arī viņš, līdzīgi kā tas notiek nedzīvajā dabā, nonāk pie ekoloģiskās katastrofas.

Brīvības robeža, ko Dievs nolīcis, ir patiesība. Atbilstība realitātei. Un, ja kāds izmanto savu brīvību pretunā ar patiesību, pretunā ar objektīvo realitāti, tad viņš sāk darboties destruktīvi.

— Es saprotu, ka mēs pastāvami pretunājam kādu salīdzinoši nesenu notikumu dēļ. Taču, kaut vai diskusija par Satversmes preambulu atklāja, ka nav nemaz tik vienkārši pieņemt kristietību par latviskās dzīvesziņas pamatresursu. Kāpēc?

— Ja runājam par pašiem kristietības pirmsākumiem, tas ir — par bīskapa Meinarda misiju Latvijā, tā bija miermīlīga, bez spēka lietošanas. Ja misija būtu turpinājusies tāda pašā veidā, tad domāju, ka šāds jautājums šodien nerastos. Bet neizdzēšanas pēdas mūsu tautas apziņā atstāja Zobenbrāļu ordeņa dibinātāna Rīgā. Un tad diemžēl parādījās arī vardarbība. Šis ievainojums nav izdziedināts. Tas vēl arvien dod pamatu apspūdzībai. Šis problēmas nav vai gandrīz nav zemes, kur Evāņģēlijs ienāca mierīgi ceļā. Lietuva, Polija...

— Es gribu teikt, ka vardarbīga Evāņģēlija uzsū-

LIELS POTENCIĀLS. Zbignevs Stankevičs: «Mūsu sabiedrībā ir liels potenciāls, lai šķīstītos, lai augtu, lai mūsos uzliesmotu tā dievišķā dzirksts, kas ir katrā cilvēkā»

ZBĪGŅEVA STANKEVIČA ATZIŅAS

● Tas, kurš danco ap zelta teļu, mēģina izslēgt no spēles visus tos, kuri viņu atmasko, kuri norāda, ka viņš kalpo nepatiesībai. Jo zelta teļš ir elks, bet ikviens elks piedāvā cilvēkam laimes ilūziju un beigās iznīcina cilvēku. Sagrauj un noreducē viņu līdz priekšmetiskajam.

● Latvietis tver reliģisko pirmām kārtām caur dabu. Tā tas bija senlatviešu reliģijā, tas skaidri parādās latvju dainās, un tas parādās arī mūsdienu latviešu reliģiozitātē. Arī kristīgajā reliģiozitātē.

● Mēģinājums pretnostatīt tautisko un kristīgo ir absurds. Jo tas ir mēģinājums pretnostatīt divus Dieva atklāsmes veidus. Dieva atklāšanos caur dabu, caur radīto pasauli un Dieva atklāšanos caur Jēzu Kristu. Abos gadījumos atklājas tas pats Dievs.

šana ir pretrunā ar pašu Evāņģēlija būtību. Tā bija nopietna kļūda. Mums jāizdiedina šī pagātnes rēta. Jo tā vienmēr dos iemeslu teikt — tā ir sveša, uzspiesta reliģija. Tas ir viens paveidiens.

Otrs paveidiens — šobrīd Eiropā diemžēl notiek procesi, kuru sastāvdaļa ir — kristietības izstumšana no publiskās telpas. No sabiedriskās dzīves pamatstrāumes. Pie mums šie, tā sauktie ultraliberālie centieni turklāt savijas kopā ar postpadomju mantojumu, kad skolas tika mācīts «ziņātniskais» ateisms un daļā sabiedrības iekodēts, ka reliģija ir pretrunā ar zinātni, ka reliģija ir saistīta ar tumsomību utt. Kopumā rezultāts ir tāds, ka ar sabiedrisko domu ir viegli manipulēt.

— Minētajā konferencē jūs atbalstījāt atziņu, ka ir pārvarēts saspringums attiekmē pret vāciešiem, un sacijāt, ka tas pats būtu jāpanāk attiecībā ar krieviem. Manuprāt, nav redzams, ka politiķi griebtu šo saspringumu pārvarēt.

— Jā, ir pārvarēts padomju laikā uzturētais mīts: sliktie vācieši kalpināja nabaga latviešus... Šis stereotips vairs netiek atrāzots. Varbūt pateicoties arī tam, ka te vāciešu gluži vienkārši nav. Taču ar vāciešiem un Vāciju Latvijai šobrīd ir pašas labākās attiecības.

Bet to nevar teikt par attiecībām ar Krieviju un krieviem. Jau ar brīdi, kad stājos amatā, redzēju, cik lielā mērā mūsu politisko eliti nodarbina bažas par to, kā mazināt spriedzi, kā neļaut attīstīties starpnacionālām nesaskaņām valstī. Diemžēl aizvadītajos 23 gados šī problēma nav mazinājusies, bet augusi. Zināmas politiskās sprindas to vai nu noliedz, vai arī

izmanto, lai zvejotu vēletāju balsis un radītu cilvēkos kaut kādas fobijas viena attiekmē pret otru. Bet tad, kad sāk runāt par šiem jautājumiem, es redzu, ka — vai nu notiek informācijas bloķāde, vai arī sākas enerģiska pretdarbība. Taču te nav tikai melns un balts. Te ir jārūnā nianseti. Ir jāapziņās, ka problēma pastāv, ka tā nav risināta. Vismaz tādā mērā, lai tā ietu mazumā. Te ir nepieciešams dialogs un atteikšanās no fobijām.

Mans priekšlikums ir šāds. Vajag nogriezt no abiem ķēdes galiem ekstrēmistus un saaicināt domājošus cilvēkus, kuriem sabiedrībā ir autoritāte. Cilvēkus, kuri ir gatavi dialogam, nevis diviem monoloģiem. Lai abas puses sēžas pie galdā un izsaka, kas viņiem sāp, kas dotājā brīdī ir viņu problēma un kādu risinājumu viņi piedāvā. Man ir tāds iespaids, ka šodien dialoga vairāk notiek vai nu apmānoties ar indīgām piezīmēm sociālajos tīklos, vai arī caur puke-

tiem, caur nikniem rakstītiem presē. Faktiski (varbūt ar ļoti retiem izņēmumiem) dialoga nav bijis.

Par šādām domām esmu saņēmis niknus signālus. Es aizstāvoju krievus un nododu latviešus. Uz to es atbildu: es aizstāvu gan latviešus, gan krievus. Pret ekstrēmistiem. Es esmu par to, lai notiek reāls dialogs, lai mēs dzīvojam Latvijā, kurā valda miers un satiecība starp visām tautām un kurā visi pilsoņi ir Latvijas patrioti neatkarīgi no viņu tautības. Tas ir mans uzstādījums, mana vēlme un mans sapnis par Latvijā.

— Latvijas katoļu biskapi nesēn publicēja laicīgu atklāto vēstuli. Tajā uzsvērts, ka Eiropa piedzīvo identitātes krīzi un ka valsts varas galvenais pienākums ir rūpēties par sabiedrības kopējo labumu. Kāds bija šī atgādinājuma nolūks?

— Šī vēstule nebija politisks manifests, un tās mērķis nebija meklēt sev piekri-

tejus. Vēstule baznīcas vadītāji vērtēja pašreizējo situāciju. Nolikā dot dažas vadlīnijas saistībā ar kritērijiem, pēc kādiem vajadzētu vadīties, dodoties pie vēlēšanu urnām. Nesaucot nevienu vārdu, bet parādot, kādas ir tās galvenās vērtības, kuras būtu jāizstāvē. Un, ja kāds kandidāts iestājas par šīm vērtībām, apliecinās tās nevis vārdu vai demagoģisku deklarāciju līmenī, bet ar savu darbību, ar savas dzīves faktiem, tad viņš ir atbalstāms.

— Baznīca negrib ļaut man būt postmodernam. Tā grib aizņemt centru visu laiku. Bet es gribu, lai man svētdienās centrā, teiksim, Kristus, pirmdienās — zelta teļš, otrdien — perversijas, trešdien — veikali, ceturtdien — krogi, ... Kāpēc cilvēcīgā centrējums šodien mainās «pēc vajadzības»?

— Tā noteikti ir mūsdienu cilvēka problēma. Jo viss tiek padarīts par tirgu. Arī tā sauktais reliģiskais piedāvājums. Ir dzirdēts, ka cilvēks var piedalīties dievkalpojumā, neizkājot no mašīnas. Piebrauc un piedalās. Respektīvi, viss ir kā tirgus, un viens no piedāvājumiem tajā ir kristietība, kas noreducēta visu pārējo piedāvājumu līmenī.

Bet kristietība nav viens no piedāvājumiem. Mēs jau runājām par to, ko nozīmē būt kristietim. Tātad — ja es esmu pieņēmis Jēzu Kristu kā savas dzīves centru un augstāko autoritāti, tad tas caursvāro manu dzīvi septiņas dienas nedēļā. Tad nevar būt tā, ka man vienu dienu centrā ir lielveikals, bet otru — zelta teļš. Tad visas dienas es dzīvoju Viņa klātbūtnē un vērtēju visu pārējo caur Evāņģēlija prizmu. Tad tas pārverš manu dzīvi.

— Te jau arī atklājas konflikts starp kristietību un

mūsdienu patēriņa sabiedrību. Patēriņa sabiedrība vēlas noreducēt kristietību līdz vienam no piedāvājumiem. Ja kristietis ir konsekvēnts un nevēlas, lai viņu nostumj malā, bet vēlas ienest Evāņģēlija vērtības visā savas dzīves matērijā, sākas konflikti. Tad tas, kurš danco ap zelta teļu, mēģina izslēgt no spēles visus tos, kuri viņu atmasko, kuri norāda, ka viņš kalpo nepatiesībai. Jo zelta teļš ir elks, bet ikviens elks piedāvā cilvēkam laimes ilūziju un beigās iznīcina cilvēku. Sagrauj un noreducē viņu līdz priekšmetiskajam. Priekšmetisko, pazemo pašu cilvēku. Un cilvēks tad sāk kalpot kā instruments kaut kam.

— Bet mūsu paudžu milulis Džons Lenons savulaik teica: kristietība pazudīs. Kristus bija laģa zēns, bet tie, kas nāca pēc viņa — apbēzoti un ikdienišķi. Mēs jau esam populārāki par Kristu. Apmēram tā. Ko baznīca var iesākt pret populārākus mēru? Cerēt, ka laicīgā ambiciozitātē, patēriņa noteiktā izredzētība pāries kā masalas? Turklāt — ne jau vienpatni producē konsumerisma «ideoloģiju».

— Noteikti ir tā sauktie lobiņi, kuriem ir savi slēptie mērķi, kurus tie cenšas īstenot. Kādi mērķi? Apustulis Jānis saka, ka ir dažas vienkāršas lietas: miesaskāre, acu kāre, dzīves lepība un dzīves tukšība. Cilvēks vai kāds to grupējums var iekārot, piemēram, varu pār pasauli un tad racionāli, bezkaislīgi lemt, kā to sasniegt. Ja sabiedrība ir domājoša, izglītotā, patiesību meklējoša, mēs nevarēsim ar to manipulēt, nevarēsim to apmūķot. Bet, ja plāšas masas izplatītu, piemēram, narkotikas, tad viņi nedomās, tad viņi tiekies tikai pēc tām, tad mēs varēsim ar viņiem viegli manipulēt. Jo tad tā būs demoralizēta sabiedrība.

Tomēr — katram cilvēkam ir kāda iekšējās brīvības pakāpe, un Dieva balss skan katrā cilvēka sirdī. Pat neticīga cilvēka sirdī. Caur viņa sirdsapziņu, caur tām vērtībām, ko viņš ieguvis ģimenē un skolā. Un, ja cilvēks ir kaut mazākā mērā atvērts šai balsij, tad simtprocentīga manipulācija ne ar viņu, ne ar sabiedrību nav iespējama. Sabiedrībai tomēr piemīt, es teiktu, dabiskās aizsargspējas. Un es ticu, ka pie-nākās brīdis, kad tiks atmāskota šī viltus brīvības «ideoloģija», tas, ko es saucu par vienvirziena demokrātiju un pārspāstām cilvēktiesībām... Pienāks brīdis, kad arī mūsu Eiropa spēš objektīvizēt šīs vērtības, spēš atpazīt dabisko likumu, kas ierakstīts cilvēka sirdī, un atgriezties pie tā. ■